
GOSPODARKA ODPADAMI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

Elżbieta Anuszewska

Wstęp

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej Unii Europejskiej oraz krajowej polityki w zakresie gospodarowania odpadami jest zapobieganie powstawaniu odpadów oraz ich odzysk lub unieszkodliwianie. Do podstawowych działań, zmierzających do poprawy sytuacji w zakresie gospodarki odpadami, należą minimalizacja powstawania odpadów, zapewnienie odzysku i recyklingu odpadów oraz składowanie tylko tych odpadów, których ze względów ekonomicznych lub technologicznych nie da się przetworzyć. Realizacja tych działań stanowić będzie podstawę do zapewnienia wypełniania założonych celów w zakresie gospodarki odpadami na terenie województwa mazowieckiego.

Charakterystyka województwa mazowieckiego

Województwo mazowieckie jest regionem najsilniej rozwiniętym gospodarczo, pierwszym pod względem dynamiki rozwoju ekonomicznego i aktywności biznesowej oraz liderem przedsiębiorczości w Polsce. Na jego terenie wytwarzana jest największa część produktu krajowego brutto (PKB), która stanowi 20% PKB. Ponad połowa jego wartości (62%) powstaje w Warszawie, będącej wielkim ośrodkiem przemysłu i usług. Największym po stolicy centrum gospodarczym jest Radom, a następnie Płock, Siedlce, Ciechanów i Ostrołęka. W skład województwa wchodzi 42 powiaty oraz 314 gmin.

W 2005 roku na terenie województwa mazowieckiego wytworzono ok. 1,81 mln Mg odpadów komunalnych, w tym: w Warszawie około 47 % ilości ogólnej odpadów komunalnych, 43 % na terenie powiatów i 10 % odpadów w czterech miastach na prawie powiatu, tj. w Radomiu, Siedlcach, Ostrołęce i Płocku. Procesom unieszkodliwiania poprzez składowanie poddawane były odpady komunalne niesegregowane oraz tzw. balast z procesów sortowania i kompostowania. Na składowiska przekazano 1,25 mln Mg odpadów komunalnych, co stanowi ok. 83,6% ogólnej ilości wytworzonych odpadów. W dalszym ciągu podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów komunalnych w województwie mazowieckim, podobnie jak i w całym kraju, jest ich składowanie.

Istniejące problemy w gospodarowaniu odpadami

Podstawowe problemy gospodarki odpadami w województwie są następstwem nienadążania systemowych rozwiązań w sferze zbierania i utylizacji odpadów za tempem ich powstawania. Odpadów komunalnych przybywa blisko 3,5% rocznie, a głównym miejscem ich powstawania jest obszar m.st. Warszawy. Dominujące metody zbierania odpadów nie zapewniają ich selekcji (system taki jest dopiero wdrażany). Innym narastającym problemem jest zanieczyszczanie środowiska odpadami w sposób niekontrolowany (ocenia się, że dotyczy to kilkunastu procent odpadów).

Dotychczasowa gospodarka odpadami komunalnymi na terenie województwa mazowieckiego polegała głównie na ich gromadzeniu w różnego typu pojemnikach i kontenerach, a następnie na wywożeniu i deponowaniu na składowiskach. Od kilku lat wdrażana jest selektywna zbiórka surowców wtórnych, przeznaczonych do ponownego wykorzystania. Niestety, ich ponowne wykorzystanie gospodarcze jest bardzo niskie oraz z reguły nieopłacalne ekonomicznie. Na składowiska odpadów komunalnych w województwie mazowieckim trafia także większa część odpadów budowlanych, wielkogabarytowych i praktycznie całość odpadów niebezpiecznych, zawartych w odpadach komunalnych.

Mazowsze jest czwartym województwem w kraju pod względem ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych (niespełna 5% stanu krajowego). Ważnym problemem jest unieszkodliwianie szczególnych rodzajów odpadów niebezpiecznych, w tym odpadów zawierających azbest, przeterminowanych środków ochrony roślin, olejów odpadowych, akumulatorów, zużytych urządzeń elektrycznych, odpadów medycznych i weterynaryjnych.

Na terenie województwa mazowieckiego znajduje się 11 obiektów zawierających minimum 282 Mg przeterminowanych środków ochrony roślin. Likwidacja odpadów pestycydowych, zdeponowanych w mogilnikach oraz prowadzenie monitoringu terenów skażonych stanowią kosztowny i trudny problem. Sukcesywna likwidacja mogilników musi być przeprowadzona do końca 2010 roku.

Składowiska odpadów

W 2005 roku w województwie mazowieckim czynnych było 115 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, które zajmowały powierzchnię 262,11 ha oraz 122 składowisk o zakończonej eksploatacji, w tym 17 zamkniętych, 37 w trakcie rekultywacji, a 68 zrekultywowanych. Większość obiektów

służących do składowania odpadów to małe lokalne składowiska nieposiadające odpowiednich zabezpieczeń, a także podstawowego wyposażenia zapewniającego właściwą eksploatację, monitoring ilości i jakości dostarczanych odpadów oraz monitoring oddziaływania na środowisko. Składowiska działają niezależnie, bez jakiegokolwiek powiązania z większymi systemami gospodarowania odpadami, obsługując przeważnie pojedyncze gminy.

Przeprowadzona w *Planie Gospodarki Odpadami w Województwie Mazowieckim na lata 2004-2011* analiza lokalizacji i stanu technicznego składowisk, przy uwzględnieniu deklaracji ze strony gmin i zarządzających składowiskami, stanowiła podstawę do opracowania planu zamykania składowisk. Do 2009 roku powinno zostać zamkniętych 39 składowisk, a do 2014 roku – 62 składowiska odpadów. Sukcesywne zamykanie składowisk w latach 2010-2014 tak, aby z końcem 2014 roku funkcjonowało 15 składowisk regionalnych, będzie możliwe pod warunkiem uruchomienia innych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Plany gospodarki odpadami

Pierwszy *Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego na lata 2004-2011* został uchwalony dnia 15 grudnia 2003 roku *Uchwałą Nr 119/2003 Sejmiku Województwa Mazowieckiego*. Obecnie obowiązujący *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011, z uwzględnieniem lat 2012-2015* został przyjęty *Uchwałą Nr 164/07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego* z dnia 15 października 2007 roku.

Opracowując *Plan*, kierowano się zapisami obowiązujących aktów prawnych, *Krajowego planu gospodarki odpadami 2010* oraz dokumentów strategicznych dla województwa mazowieckiego, w tym: *Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko”*, *Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010, z uwzględnieniem perspektywy do 2014 roku*, *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020*, *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013*.

Zaktualizowana wersja *Planu* przedstawia działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie gospodarki odpadami poprzez usprawnienie istniejącego systemu gospodarowania odpadami w województwie. Celem tych działań jest zintegrowanie gospodarki odpadami na Mazowszu, w sposób zapewniający ochronę środowiska oraz uwzględniający obecne i przyszłe uwarunkowania ekonomiczne. *Plan* obejmuje pełen zakres informacji dotyczących głównych rodzajów odpadów powstających

w województwie mazowieckim, a w szczególności odpadów komunalnych, z uwzględnieniem odpadów ulegających biodegradacji, odpadów opakowaniowych, odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oraz odpadów niebezpiecznych, pojazdów wycofanych z eksploatacji, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, polichlorowanych bifenyli (PCB), azbestu, odpadów medycznych i weterynaryjnych, olejów odpadowych, baterii i akumulatorów. *Plan* zakłada przeprowadzenie licznych inwestycji z zakresu gospodarki odpadami na terenie województwa, jak również usprawnienie działań organizacyjnych, podejmowanych wcześniej.

Do szczególnie istotnych elementów, z punktu widzenia realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych w gospodarce odpadami, należy zaliczyć m.in. harmonogram i sposób finansowania realizacji zadań, harmonogram zamykania składowisk odpadów komunalnych, plan likwidacji mogiłników oraz *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Województwa Mazowieckiego*.

Regionalne obszary gospodarki odpadami

Zapisy *Krajowego planu gospodarki odpadami 2010* zalecają prowadzenie gospodarki odpadami komunalnymi w systemie przestrzennych powiązań regionalnych, np. w oparciu o związki międzygminne, liczące minimum 150 tys. mieszkańców. Taka minimalna ilość mieszkańców umożliwia zbudowanie wielofunkcyjnego systemu z instalacjami do mechaniczno-biologicznego lub termicznego przekształcania odpadów komunalnych i odzysku odpadów zbieranych selektywnie – kompostownie, sortownie (papier, tworzywa, szkło), demontaż odpadów wielkogabarytowych, przetwarzanie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

W przypadku aglomeracji lub regionów obejmujących powyżej 300 tys. mieszkańców preferowaną metodą zagospodarowania niesegregowanych odpadów komunalnych jest ich termiczne przekształcenie (z odzyskiem energii).

W oparciu o powyższe założenia oraz plany rozwoju regionalnego województwa mazowieckiego, biorąc pod uwagę przede wszystkim potencjał ludnościowy i gospodarczy oraz sieć powiązań komunikacyjnych, zaproponowano utworzenie sześciu obszarów (regionów), w których wdrażane powinny być kompleksowe systemy gospodarki odpadami komunalnymi i tworzone zakłady zagospodarowania odpadów.

Na terenie województwa mazowieckiego wyróżniono sześć obszarów predysponowanych do budowy regionalnych obszarów gospodarki odpadami komunalnymi, które powinny zostać utworzone najpóźniej do końca 2015 roku:

- obszar m.st. Warszawy,
- obszar ciechanowski,
- obszar ostrołęcki,
- obszar płocki,
- obszar radomski,
- obszar siedlecki.

Powstałe regiony będą miały charakter ponadgminny i obsługiwać będą obszary przedstawione na rysunku 1.

Rys 1. Regionalne obszary gospodarki odpadami w województwie mazowieckim

Największy z zaproponowanych regionów to obszar m.st. Warszawy i dziesięć otaczających go powiatów, pokrywający się z umownie przyjętym zasięgiem aglomeracji warszawskiej. Powiązania gospodarcze, komunikacyjne, zbliżony stopień zamożności mieszkańców, a co za tym idzie, podobny styl życia, przemawiają za wydzieleniem tego obszaru w ramach wspólnej struktury gospodarującej odpadami komunalnymi.

Zasięg pozostałych obszarów pokrywa się z układem dawnych województw, istniejącym przed reformą administracyjną z 1998 roku. W każdym z regionów znajduje się „lider” w postaci dawnego miasta wojewódzkiego. Proponowane obszary są na tyle duże, aby na ich terenach mogły funkcjonować instalacje efektywnie unieszkodliwiające odpady komunalne, przy zapewnieniu priorytetowej zasady odzysku energetycznego lub materiałowego. Tylko duże i silne regiony pozwolą na ograniczenie, a w przyszłości nawet na likwidację składowania zmieszanych odpadów komunalnych.

Proponowany system gospodarowania odpadami komunalnymi zakłada wdrożenie metod termicznego przekształcania odpadów. Najważniejszym elementem programu będzie modernizacja istniejącej instalacji (Zakład Unieszkodliwiania Stałych Odpadów Komunalnych w Warszawie) i budowa nowej instalacji unieszkodliwiania termicznego z odzyskiem energii cieplnej i elektrycznej dla obszaru aglomeracji warszawskiej, o łącznej mocy przerobowej w 2015 roku rzędu 690 tys. Mg (czyli ponad 50% wytworzonych odpadów komunalnych) tak, aby ilość zmieszanych odpadów komunalnych, kierowanych na składowiska, nie przekraczała w 2015 roku 15% całkowitej ilości zebranych odpadów. W pozostałych obszarach województwa metody termiczne przewidywane są w regionach radomskim i płockim, ale byłyby to instalacje, które unieszkodliwiłyby również odpady wytworzone w procesach mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów zmieszanych niesegregowanych.

Podsumowanie

Funkcjonujący aktualnie na terenie województwa mazowieckiego system gospodarki odpadami komunalnymi nie gwarantuje spełnienia celów zawartych w *Krajowym planie gospodarki odpadami 2010*, w tym zapisów dyrektyw unijnych m.in. dotyczących osiągnięcia w latach 2010-2020 zakładanych poziomów składowania odpadów ulegających biodegradacji. Podstawowym sposobem gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie województwa mazowieckiego (blisko 84% zebranych odpadów) jest ich składowanie bez jakiegokolwiek waloryzacji materiałowej lub energetycznej. Tylko ok. 3% odpadów unieszkodliwianych jest nowoczesnymi

metodami termicznymi. Podstawą funkcjonowania aktualnego systemu są składowiska, które działają niezależnie, bez jakiegokolwiek powiązania z większymi systemami gospodarowania odpadami, obsługując przeważnie pojedyncze gminy.

Dla osiągnięcia celów gospodarki odpadami komunalnymi, zakładanych w *Krajowym planie gospodarki odpadami 2010* i stworzenia efektywnego systemu gospodarowania nimi w skali województwa mazowieckiego podjęte zostaną działania prowadzące do rozwoju selektywnego zbierania odpadów komunalnych, zwiększenia poziomów odzysku odpadów wielkogabarytowych i budowlanych oraz niebezpiecznych i opakowaniowych, poprzez utworzenie punktów dobrowolnego gromadzenia odpadów oraz zapewnienie odbioru odpadów wielkogabarytowych przez mobilne punkty odbioru tych odpadów. Innymi proponowanymi rozwiązaniami są: redukcja odpadów ulegających biodegradacji i kierowanych na składowiska, realizacja inwestycji innych niż składowiska w zakresie odzysku i unieszkodliwiania odpadów oraz rozwój systemu gospodarowania odpadami w województwie w oparciu o wyznaczone struktury regionalne. Częścią integralną rozwoju selektywnego zbierania odpadów jest dostosowanie mocy przerobowych do odzysku i unieszkodliwiania tego rodzaju odpadów.

Największe zagrożenie w funkcjonowaniu prawidłowej gospodarki odpadami występuje w obszarze m.st. Warszawy, z uwagi na brak wystarczającej mocy instalacji do ich zagospodarowania. Nieodzownym elementem kompleksowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi staje się termiczne przekształcanie odpadów. Pomimo wzrostu świadomości ekologicznej społeczeństwa, ciągle powszechny jest pogląd na temat szkodliwości dla środowiska i zdrowia człowieka termicznych metod zagospodarowania odpadów, co utrudnia lub wręcz uniemożliwia realizację nowych inwestycji. W związku z protestami społecznymi istnieją potencjalne zagrożenia związane z procesami decyzyjnymi i lokalizacyjnymi również innych obiektów związanych z zagospodarowywaniem odpadów, w tym m.in. składowisk i kompostowni. Konieczne jest więc zaktywizowanie samorządów, przedsiębiorców oraz mediów w celu budowania akceptacji społecznej poprzez przekazywanie społeczeństwu obiektywnych informacji, dotyczących stosowanych metod unieszkodliwiania odpadów.

Łączny koszt realizacji zadań w gospodarce odpadami w województwie mazowieckim, w latach 2007-2015 oszacowano na 4 811 358 tys. zł, w tym w sektorze:

- komunalnym – 1 998 150 tys. zł,
- gospodarczym – 365 700 tys. zł,
- odpadów niebezpiecznych – 2 447 508 tys. zł.

Środki na realizację zadań będą pochodziły z budżetów jednostek samorządu tery-

torialnego, funduszy ekologicznych oraz z funduszy Unii Europejskiej. W ramach Funduszu Spójności, na liście indykatywnej *Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko”* znalazły się dwa projekty dla województwa mazowieckiego – *Program gospodarki odpadami dla m.st. Warszawy* (155 mln euro) oraz *Program gospodarki odpadami Związku Gmin „Czyste Mazowsze”* (25 mln euro).

Mniejsze projekty gospodarki odpadami mogą być finansowane w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013*. Dotychczas, do Zarządu Województwa Mazowieckiego wpłynęły dwa projekty, zgłoszone przez związki gmin: powiatu ciechanowskiego i ostrołęckiego.

STRESZCZENIE

Celem nadrzędnym krajowej polityki w zakresie gospodarowania odpadami jest przede wszystkim zapobieganie powstawaniu odpadów oraz ich odzysk lub unieszkodliwianie. Do podstawowych działań zmierzających do poprawy sytuacji w zakresie gospodarki odpadami należą: minimalizacja powstawania odpadów, zapewnienie odzysku i recyklingu odpadów oraz składowanie tylko tych odpadów, których ze względów ekonomicznych lub technologicznych nie da się przetworzyć. Realizacja tych działań stanowi podstawę do zapewnienia wypełniania założonych celów w zakresie gospodarki odpadami na terenie Województwa Mazowieckiego.

Obecnie obowiązujący *„Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015”* przedstawia działania zmierzające do poprawy sytuacji poprzez usprawnienie istniejącego systemu gospodarowania odpadami w województwie. Podstawowym celem jest zintegrowanie gospodarki odpadami na Mazowszu.

Dominującym sposobem gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Województwa Mazowieckiego – blisko 84% ilości zebranej - jest ich składowanie bez jakiegokolwiek waloryzacji materiałowej lub energetycznej. Składowiska, które działają niezależnie, bez jakiegokolwiek powiązania z innymi instalacjami do zagospodarowania odpadów, obsługują przeważnie pojedyncze gminy. Większość obiektów to małe lokalne składowiska nie posiadające odpowiednich zabezpieczeń, a także podstawowego wyposażenia zapewniającego właściwą eksploatację, monitoring ilości i jakości dostarczanych odpadów oraz monitoring oddziaływania na środowisko.

Plan zakłada przeprowadzenie licznych inwestycji z zakresu gospodarki odpadami na terenie województwa, w tym wdrożenie metod termicznego przekształcania odpadów. Pomimo wzrostu świadomości ekologicznej społeczeństwa, ciągle powszechny jest pogląd na temat szkodliwości dla środowiska i zdrowia człowieka termicznych metod zagospodarowania odpadów, co utrudnia lub wręcz uniemożliwia realizację nowych inwestycji. W związku z protestami społecznymi istnieją potencjalne zagrożenia związane z procesami decyzyjnymi i lokalizacyjnymi również innych obiektów związanych z zagospodarowywaniem odpadów, w tym m. in. składowisk, sortowni i kompostowni.